

Li Andersson vas

Kirjallinen kysymys alaikäisen turvapaikanhakijan iänmäärittämisestä ja ohjaamisesta vastaanottokeskukseen

Eduskunnan puhemiehelle

YK:n lasten oikeuksien sopimus ja Geneven pakolaissopimus velvoittavat Suomea huomioimaan lapsen edun ja sen toteutumisen kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Lasten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi on huolehdittava siitä, että alaikäisten turvapaikanhakijoiden asemaan ja turvapaikkaprosessiin liittyvät käytännöt perustuvat kunnioitukseen kaikkien lasten yhtäläisiä oikeuksia kohtaan.

Yksin Suomeen tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat erittäin haavoittuvassa asemassa. Useimmilla on takanaan traumaattisia kokemuksia omasta lähtömaastaan, fyysisesti ja psyykkisesti raskas matka Suomeen ja kokemuksia ihmissalakuljettajista. Yksin Suomeen tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden asemaan ja oikeuksien toteutumiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden iänmäärittelyyn liittyy ongelmia, ja ne ovat herättäneet keskustelua Suomessa ja muualla Euroopassa jo usean vuoden ajan. Koska alaikäisen ja aikuisen turvapaikanhakijan asema ja palvelut eroavat toisistaan, on iänmäärittelyllä suuri merkitys hakijalle. Alaikäisen turvapaikanhakijan itse ilmoittama ikä kyseenalaistetaan kuitenkin hyvin usein jo turvapaikkaprosessin alussa.

Iänmäärittelyssä on Suomessa käytetty lääketieteellisiä keinoja, kuten luuston ja hampaiden tutkimista röntgensäteilyllä, siitä huolimatta, että Suomessa ionisoivaa säteilyä ei saisi käyttää kuin lääketieteelliseen tarkoitukseen. Näiden menetelmien ongelmana on niiden epätarkkuus ja turvapaikanhakijan kannalta merkittävä, mahdollisesti usean vuoden virhemarginaali iän määrittelyssä. Verrokkitietoja turvapaikanhakijoiden lähtömaista ei ole, eikä hakijoiden yksilöllisiä eroja huomioida.

Puhtaasti ulkonäön perusteella tapahtuva arviointi on vielä epävarmempaa ja loukkaa lapsen oikeutta saada ikä tutkittua vaikkapa edes lääketieteellisin keinoin. Arviota tekevillä ei todennäköisesti ole tiedossa keskeisiä seikkoja, kuten henkilön sairaushistoriaa, kokemuksia väkivallasta, traumoista ja vammoista, lapsuuden aikaisia ravinto- ja ympäristötekijöitä ja muita lapsen kehityksen kannalta oleellisia kokemuksia ja tapahtumia, joilla on merkitystä lapsen ulkoiseen olemukseen. Iänmäärittely voi myös olla yksin tulleelle alaikäiselle turvapaikanhakijalle hyvin stressaava ja henkistä raskautta lisäävä prosessi.

Kirjallinen kysymys KK 418/2015 vp

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on Suomessa käytettävien menetelmien sijaan suositellut esimerkiksi psykologisia tai psykososiaalisia taitoja selvittäviä testejä. Niissä tapauksissa, joissa iästä on epävarmuutta, tulisi ratkaisu aina tehdä lapsen eli alaikäisen turvapaikanhakijan eduksi.

Maahanmuuttoviraston 9.12.2015 antama ohjeistus kuitenkin nyt heikentää alaikäisten turvapaikanhakijoiden asemaa entuudestaan. Jatkossa, jos turvapaikanhakija ilmoittaa ikänsä olevan alle 18 vuotta, mutta henkilö vaikuttaa "silmämääräisesti ja itsenäisen toimintakykynsä perusteella arvioiden aikuiselta, voidaan hänet kahden virkamiehen yhtäläisen arvion perusteella majoittaa aikuisille tarkoitettuun vastaanottokeskukseen". Aikuisuus todetaan jatkossa "silmämääräisesti vaatteiden päältä arvioiden fyysinen kehitystaso". Ohjeistuksen mukaan henkilö käsitellään jatkossa aikuisena, kunnes "on perusteita arvioida asiaa toisin".

Ohjeistuksen mukaan vastaanottokeskukseen tehtävä sijoittamispäätös ei tarkoita ulkomaalaislain mukaista henkilön iän määrittämistä turvapaikkahakemuksen käsittelyä tai ratkaisemista varten. Tämän uuden ohjeistuksen mukaan ulkonäön perusteella aikuiseksi arvioidulle ei kuitenkaan haeta edustajaa. Ohjeistus jättää siksi yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat hyvin haavoittuvaan asemaan, sillä nuori ei todennäköisesti osaa myöskään huolehtia oikeusturvastaan, sillä edustaja on se henkilö, joka lapsen asiassa voi valtuuttaa oikeusavustajan hakijan avuksi. Vain oikeusavustaja voi puolestaan pyytää esimerkiksi lääkärinlausuntoa lapsen kidutusvammoista.

Pelkästään fyysisen olemuksen perusteella tehtävän alustavan iänmäärittäytymisen perusteella alaikäinen voidaan nyt jatkossa ohjata suoraan aikuisille tarkoitettuun vastaanottokeskukseen ilman mahdollisuutta edes koskaan keskustella edustajan ja hänen kauttaan oikeusavustajan kanssa. Hänelle ei anneta edes keinoja valittaa tästä aikuisen tekemästä ulkonäköarviosta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä ministeriö aikoo tehdä Maahanmuuttoviraston ohjeistuksen uudistamiseksi tai peruuttamiseksi niin, että se takaa alaikäisten turvapaikanhakijoiden oikeudet ja lapsen edun turvaamisen kaikilta osin,

aikooko ministeriö selvittää sellaisten iänmäärittäytymiskeinojen käyttöönoton, jotka eivät perustu epävarmoihin lääketieteellisiin selvityksiin ja

jos aikoo, niin millä aikataululla edellä mainitut asiat tapahtuvat?

Helsingissä 19.1.2016

Li Andersson vas